Valtioneuvoston kanslian lausunto
Jouni Varanka, yhteiskuntapolitiikan suunnitteluyksikön päällikkö
Elina Normo, lainsäädäntöjohtaja, valtioneuvostoasiainyksikkö
Jaana Tapanainen-Thiess, johtava asiantuntija

Asia: VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Teema: Tulevaisuusajattelun juurruttaminen päätöksentekoon
Ministeriönne tulevaisuusvaliokunnan 13.2.2026 kokoukseen toimittamaan lausuntoon liittyen, valiokunta pyytäisi vielä kirjallista lisäselvitystä seuraavasti:

1. Valtioneuvoston kanslia: Millä aikataululla kestävyysarviointia ja toisaalta kestävyysarvioinnin ja tulevaisuusselonteon yhdistämistä edistetään?
2. Valtioneuvoston kanslia ja muut ministeriöt: Mikä on prosessi, jolla varmistetaan, että eduskunnan ponnet käsitellään ja otetaan huomioon?

1. Millä aikataululla kestävyysarviointia ja toisaalta kestävyysarvioinnin ja tulevaisuusselonteon yhdistämistä edistetään?

Kestävyysarviointia ja tulevaisuusselontekoa ei olla yhdistämässä. Sen sijaan tarkoitus on tarkastella niihin liittyviä valtioneuvoston sisäisiä valmisteluprosesseja soveltuvin osin.

Tulevaisuusselonteon lisäksi alustavan työsuunnitelman mukaan tarkoitus on valmistella yksi kokoava arvio tai analyysi Suomen toimintaympäristöstä ja sen tulevaisuuden näkymistä. Tämän raportin (alla nimellä Raportti 1) on määrä valmistua maaliskuussa 2027, jotta sitä voidaan hyödyntää heti vaalikauden alussa ja tarvittaessa jo hallitusohjelmaneuvotteluissa.

Raportti 1 valmistellaan tavalla, joka mahdollistaa sen hyödyntämisen tulevaisuusselonteon skenaarioiden laatimisessa. Täten Raportti 1 täyttäisi sen roolin, joka kuluvalla vaalikaudella on ollut Tulevaisuusselonteon ensimmäisen osan taustalla olevalla Strategisella toimintaympäristöanalyysillä[1], joka julkaistiin erillisenä tuotoksena 22.11.2024. Selkeyden nimissä todettakoon, että tällä ei siis tarkoiteta 18.9.2025 julkaistua tulevaisuusselonteon ensimmäistä osaa kokonaisuudessaan[2], jolla on samankaltainen nimi.

Lisäksi Raportti 1 täyttäisi myös sen tarpeen, joka on ollut kestävyysarviointiraportilla, mikä mahdollistaa sen, että kestävyysarviointiraportin erillisestä laatimisesta sellaisenaan voidaan luopua.

Uudistamisen aikataulu
Tulevaisuusvaliokunnan mietintö tulevaisuusselonteon ensimmäisestä osasta valmistuu tämänhetkisen tiedon mukaan huhtikuussa 2026. Tämän jälkeen se otetaan huomioon suunnittelussa.

Raportin 1 valmistelu käynnistyisi syksyllä 2026. Tulevaisuusselonteon ensimmäisen osan skenaariovalmistelu voi käynnistyä, kun Raportin 1 sisällöt ovat riittävällä valmiusasteella. Selonteon ensimmäisen osan on määrä olla annettavissa eduskunnalle vuoden 2028 kevätkaudella.

[1] Valtioneuvoston julkaisuja 2024:54, Tulevaisuusselonteon 1. osan strateginen toimintaympäristöanalyysi, pysyvä osoite https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-553-5

[2] Valtioneuvoston julkaisuja 2025:89, Näkymiä Suomen tilaan: Kestävyysarviointi 2025, pysyvä osoite https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-798-0

2. Mikä on prosessi, jolla varmistetaan, että eduskunnan ponnet käsitellään ja otetaan huomioon?

Eduskunnan ponsien käsittely
Perusohjeistus eduskunnan lausumien ja kannanottojen käsittelyyn on sisällytetty Valtioneuvoston esittelijän käsikirjaan. Ministeriöiden on mahdollista laatia omia tarkempia ohjeitaan asiaan liittyen.

Eduskunnan hyväksymä lausuma tai kannanotto sisältyy eduskunnan vastaukseen tai kirjelmään. Kun vastaus tai kirjelmä esitellään valtioneuvoston yleisistunnossa, siihen sisältyvä lausuma ja kannanotto esitellään merkittäväksi yleisistunnon pöytäkirjaan toimenpiteitä varten. Esittely yleisistunnon pöytäkirjaan merkittäväksi on toimivaltaisen ministeriön vastuulla.

Asian esittelijän tulee valmistelutyössään ottaa tarpeellisessa määrin huomioon myös valiokunnan mietintöön sisältyvät sellaiset huomiot, jotka eivät nimenomaisesti sisälly lausumaan tai kannanottoon, vaan käyvät ilmi muualta mietinnöstä. Mikäli lausuma tai kannanotto aiheuttaa myös muille ministeriöille toimenpiteitä, tulee esittelijän saattaa se näiden ministeriöiden tietoon tarkoituksenmukaisella tavalla, esimerkiksi lähettämällä lausuman tai kannanoton sisältävä ote valtioneuvoston pöytäkirjasta ministeriölle tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.

Valtioneuvostoon saapuneet eduskunnan kirjelmät ja niihin sisältyvät lausumat ja kannanotot on esiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. Eduskunnan vastaukset niihin sisältyvine lausumineen on esiteltävä kolmen kuukauden määräajassa. Vastaava määräaika koskee myös sellaisia eduskunnan kirjelmiä, jotka sisältävät eduskunnan hyväksymän lain. Oikeuskansleri valvoo esittelyn asianmukaisuutta.

Hallituksen vuosikertomuksesta
Hallitus raportoi eduskunnalle osana hallituksen vuosikertomusta, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta. Raportointivelvollisuus perustuu perustuslain (731/1999) 46 §:än, jonka mukaan valtioneuvoston tulee antaa vuosittain eduskunnalle kertomus hallituksen toiminnasta sekä niistä toimenpiteistä, joihin se on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt, samoin kuin kertomus valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta. Lausumamenettelyä pidetään tärkeänä parlamentaarisen ohjauksen ja valvonnan välineenä. Hallituksen vuosikertomukseen sisältyvissä vastauksissa tavoitteena on antaa eduskunnalle mahdollisimman ajantasainen ja oikea tieto lausumien ja kannanottojen toimeenpanosta.

Varsinaisten vastausten laadinnasta vastaavat toimivaltaiset ministeriöt. Usean ministeriön yhdessä valmisteltavissa osuuksissa vastuuministeriön on huolehdittava yhteistyöstä muiden ministeriöiden kanssa, joiden toimialaan asia liittyy. Valtioneuvoston kanslia antaa ohjeet vastausten valmisteluun, kokoaa tiedot lausumien toimeenpanosta vuosikertomukseen ja vastaa vuosikertomuskokonaisuuden esittelystä valtioneuvoston yleisistunnossa. Ministeriöitä on kannustettu tarvittaessa tiedustelemaan asiaomaisen valiokunnan sihteeristöltä lisätietoja lausuman voimassa pitämisen taustoista.

Hallituksen vuosikertomus valmistellaan vuosittain tammi-huhtikuun aikana siten, että se voidaan antaa eduskunnalle huhti-toukokuun vaihteessa. Lausumista raportoiminen on sivumäärällä mitaten laajaa. Vuosina 2021–2024 lausuma- ja kannanottovastaukset käsittävä osuus ollut noin 300 sivua.

Ponsien merkityksestä ja toimeenpanosta
Lausumien merkitykseen ja toimeenpanoon liittyen valtioneuvoston kanslia viittaa Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomukseen[3] eduskunnan lausumien toimeenpanosta vuodelta 2014, jossa todetaan seuraavaa:

”Lausumien toimeenpanoa arvioitaessa tulee ottaa huomioon, että lausumamenettely on vain yksi osa eduskunnan ja valtioneuvoston välistä vuoropuhelua palvelevien keinojen kokonaisuutta. Eduskunnalla on

[3] Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 1/2014. Eduskunnan lausumien toimeenpano https://vtv.fi/wp-content/uploads/2025/08/eduskunnan-lausumien-toimeenpano-1-2014.pdf

useita muita välineitä vaikuttaa ja saada tietoa, kuten valiokuntien omat selvitykset ja eduskunnan kysymykset hallitukselle. Monet lausumissa edellytetyt toimenpiteet toteutetaan myös muista syistä kuin sen takia, että eduskunta on antanut niistä lausuman. Lausumilla eduskunta usein vahvistaa sitä viestiä, jota se välittää myös muiden välineiden avulla.

Tarkastuksen perusteella puutteet lausumien toimeenpanossa ovat johtuneet useimmiten resurssien puutteesta. Resurssien puute on voinut johtaa siihen, että lainvalmistelu on viivästynyt, viranomaiselle ei ole myönnetty eduskunnan edellyttämiä resursseja tai selvitys on tehty hyvin suppeasti.

Yleinen syy lausumien puutteelliseen toimeenpanoon on myös se, että ministeri tai hallitus on eri mieltä eduskunnan kanssa siitä, tulisiko lausuma toteuttaa. Lisäksi toisinaan lausumat on muotoiltu siten, ettei niitä ole mahdollista tai kannattavaa toteuttaa kirjaimellisesti.”

Tulevaisuusvaliokunnan ponsien huomioiminen
Valtioneuvoston yleisistunnossa 4.5.2023 (VN 33/2023)[4] valtioneuvosto päätti merkitä pöytäkirjaan eduskunnan kirjelmän (EK 82/2022 vp - VNS 16/2022 vp)[5] Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. ja 2. osasta Näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen, sekä ryhtyä kirjelmään sisältyvistä kannanotoista aiheutuviin toimenpiteisiin.

Valtioneuvoston kanslia huomioi eduskunnan ponnet tulevaisuusselonteon valmistelussa
Valtioneuvoston kanslia on edistänyt pitkäjänteisesti päätöksentekoa tukevaa ennakointia kehittämällä ja koordinoimalla tulevaisuusselonteon valmistelua eduskunnan ponsien mukaisesti.

Eduskunnan ponsia on käsitelty ministeriöiden ennakointityöryhmässä:

- Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan valiokuntaneuvos on esitellyt mietinnön, sis. ponnet ministeriöiden ennakointityöryhmässä 08.03.2023.
- Eduskunnan ponsia on käsitelty 21.03.2023 ministeriöiden ennakointityöryhmän retriitissä
- Eduskunnan ponsia on käsitelty 10.05.2023 ministeriöiden ennakointityöryhmän kokouksessa
- Ministeriöiden ennakointityöryhmän asettaminen päivitettiin elokuussa 2023 (VN/10611/2020-VNK-8). Työryhmän tehtävissä huomioitiin ponnet[6], mm. ”Työryhmän tehtävänä on: luoda tulevaisuusselonteossa valtioneuvoston yhteinen ymmärrys toimintaympäristön kokonaiskuvasta ja Suomen kehitysnäkymistä tulevaisuuteen muodostaen pohjan ministeriöiden yhteiselle ja jatkuvalle ennakoinnille”
- Tulevaisuusselonteon ohjausryhmän asettamisessa (VN/34531/2023) ja ohjausryhmän tehtävissä huomioidaan ponnet: ”Ohjausryhmä ohjaa valtioneuvoston tulevaisuusselonteon valmistelua ottaen huomioon eduskunnan tulevaisuusselonteon johdosta (EK 82/2022 vp - VNS 16/2022 vp) hyväksymän kannanoton (Eduskunnan kirjelmä VNK/2023/44)”
- Eduskunnan ponsia on käsitelty ministeriöiden ennakointityöryhmässä 06.09.2023 ja huomioitu tulevaisuusselonteon valmistelussa.

Selonteko annetaan eduskunnalle kaksiosaisesti
Tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa on ministeriöiden yhteistyössä virkatyönä valmistelema skenaariotyö. Ulkoista toimintaympäristöä kokonaisuutena katsova, laaja-alainen, systemaattinen ja strukturoitu sekä osallistava skenaariotyö luo pohjan ministeriöiden yhteiselle ja jatkuvalle ennakoinnille sekä perustan kokonaisvaltaiselle (360°) toimintaympäristön seurannalle.

Tulevaisuusselonteon ensimmäisessä osassa huomioidaan selonteon valmisteluun linkittyvät ponnet:

[4] Valtioneuvoston yleisistunto 4.5.2023 VN 33/2023
https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f80829a33
[5] Eduskunnan kirjelmä EK 82/2022 vp - VNS 16/2022 vp
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Documents/EK_82+2022.pdf
[6] Ministeriöiden ennakointityöryhmän uudelleen asettaminen

- Kehittää päätöksentekoa tukevaa ennakointia, päätöksentekijöiden tulevaisuusvalmiuksia, tulevaisuusselonteon liittymäpintoja valtioneuvoston muuhun ennakointitoimintaan
- Tekee tulevaisuusselonteon jatkossakin kaksiosaisena niin, että ainakin selonteon ensimmäinen osa yhdistyy ministeriöiden yhteiseen ja jatkuvaan ennakointiin.
- Ennakoinnin luotettavuuden takaamiseksi ja päätöksentekijöiden tulevaisuusvalmiuksien lisäämiseksi tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa on tehtävä virkatyönä ilman poliittista ohjausta tietoon perustuen ja osallistavasti niin, että se tuottaa jaetun ymmärryksen toimintaympäristön muutostekijöistä ja epävarmuuksista sekä skenaarioita vaihtoehtoisista kehityskuluista.
- Arvioi aikaisemman tulevaisuusselonteon muutostekijöiden, epävarmuuksien ja skenaarioiden toteutumista ja mitkä varautumistoimet niiden perusteella näyttäisivät tarpeellisilta.

Tulevaisuusselonteon toinen osa on eduskunnan ponsien mukaisesti hallituksen valitsema kärkiteema.

Tulevaisuusselontekoon liittyvien ponsien käsittely hallituksen vuosikertomuksessa
Valtioneuvoston kanslia koordinoi tulevaisuusselontekoa koskevien vastausten valmistelua hallituksen vuosikertomukseen. Eduskunnan ponsiin liittyvät tarkemmat vastaukset löytyvät hallituksen vuosikertomuksesta. Viimeisimmät vastaukset ovat vuodelta 2024[7]. Vuoden 2025 vastaukset sisältyvät keväällä 2026 annettavaan hallituksen vuosikertomukseen.

[7] Hallituksen vuosikertomus 2024 Liite 3: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta